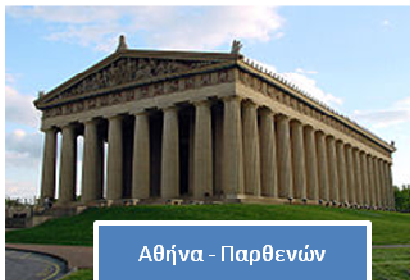

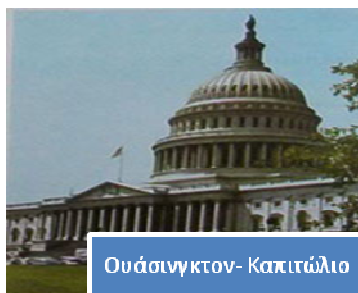
Αφιέρωμα: Νεοκλασικισμός

Αθήνα - Παρθενών

Παρίσι- Κονσταντίν ντ'Ιβρύ

Ουάσινγκτον- Καπιτώλιο

Παρατηρείτε κάποιο κοινό στοιχείο, κοινή επιρροή στην κατασκευή των ανωτέρω οικοδομημάτων;

Ο Νεοκλασικισμός είναι ένα πολιτιστικό κίνημα που έκανε την εμφάνισή του στην Ευρώπη στα μέσα του 18^{ου} αι. και στις αρχές του 19^{ου} αι. Χαρακτηρίζεται από την τάση αναβίωσης του κλασικισμού σε διάφορες μορφές της τέχνης. Βάση του αποτελεί¹ η αναζήτηση συμμετρίας και αρμονίας των μορφών καθώς επίσης και η επιδίωξη ισόρροπων και σταθερών συνθέσεων. Πρωτεργάτες του είναι ο Γερμανός ερευνητής και καλλιτέχνης Γιόχαν Ιωακείμ Βίνκελμαν με το έργο «Ιστορία της Τέχνης της Αρχαιότητας» (1764).

Βασικές αρχές

Σύμφωνα με τον Βίνκελμαν, η ελληνική τέχνη απέδωσε με τρόπο τέλει την ιδέα του αιώνιου και ιδανικού «ωραίου» με την τελειότητα και το υψηλό πνεύμα των μορφών και την αρμονία στις αναλογίες των αρχιτεκτονικών μνημείων. Σύμφωνα με τον Τόμας Τζέφερσον, το νεοκλασικό ιδεώδες εκφράζει μια προρομαντική διάθεση, μια νοσταλγία αγαπημένων και ανεπανάληπτων γεγονότων. Το Μπαρόκ και Ροκοκό επηρέασαν έντονα τη νεοκλασική τέχνη. Στόχος του νεοκλασικισμού είναι η προσπάθεια απεικόνισης του ιδανικού κάλους. Πυλώνες αυτής της προσπάθειας είναι η απλότητα, η ηρεμία, η στάση (σημάδι του διαχρονικού μεγαλείου) έναντι της κίνησης (στοιχείο δυναμισμού) και ο ανεπαίσθητος πρόσκαιρος χρωματισμός.

¹ «Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας», Γ. Μπαμπινιώτης, σελίδα 897

Κύρια Γνωρίσματα

Προϋποθέσεις για την απεικόνιση της ιδανικής ομορφιάς «ωραίο συνειρμό ωραίων τμημάτων» αποτελούσαν η απλότητα στους όγκους, στη διακόσμηση και ο σεβασμός της φύσης των υλικών. Αυτές οι προϋπάρχουσες αρχές, με την συμβολή του νεοκλασικισμού, συνδυάστηκαν με τις καθαρές μορφές, αναγκαίους όγκους και αρμονικές αναλογίες. Οι κανόνες, εφαρμοζόμενοι στους ελληνικούς και ρωμαϊκούς ρυθμούς, δεν αφορούν μόνο τη διακόσμηση αλλά ουσιαστικά τον ίδιο το σκελετό των κατασκευών. Σκοπός είναι η συνοχή, τελειότητα των κτιρίων καθώς και η εναρμόνιση τους με το περιβάλλοντα χώρο.

Συμβολή στη σύγχρονη αρχιτεκτονική

Ο νεοκλασικισμός συνέβαλε στη καθιέρωση νέων κανόνων στη νεότερη αρχιτεκτονική.

- ✚ Πραγματοποιεί μια ριζική επανάσταση στις διατάξεις των εσωτερικών χώρων για να καλύψει τις ανάγκες των νέων κτιρίων. Εφαρμοστέα σε βιβλιοθήκες, μουσεία, ακαδημίες, κοινοβούλια κλπ.
- ✚ Αντικαθιστά τα παλαιά υλικά με νέα ώστε αυτά να ανταποκρίνονται στα νέα προβλήματα κατασκευής.
- ✚ Προτείνει νέα λαμπρά δείγματα διαρρύθμισης πόλεων. Η εντονότατη νεοκλασική επιρροή καθίσταται εμφανής σε σημεία του Παρισιού, της Ρώμης αλλά και στη δημιουργία νεοκλασικών πόλεων όπως Μπαθ, Πετρούπολη, Μόσχα και Ουάσινγκτον.

Χώρες άνθησης και κύριοι εκπρόσωποί του

- ✚ **Αγγλία:** λόρδος Μπέρλινγκτον, Παίην (διάσημος κατασκευαστής επαύλεων), αδερφοί Γούντ (δημιουργοί του Μπάθ) και αδερφοί Άνταμς (εισηγητές του ομώνυμου ρυθμού).
- ✚ **Γαλλία:** Κατά την Ναπολεόντεια Περίοδο, η νεοκλασική αρχιτεκτονική υιοθετείται ως επίσημο στυλ της αυτοκρατορίας. Γάλλοι αρχιτέκτονες: Γκάμπριελ, Σουφλό.
- ✚ **Γερμανία:** Λάνκχάουζ, Κλέντσε, Τσίλλερ.
- ✚ **Ρωσία:** Ιταλοί νεοκλασικοί αρχιτέκτονες εργαζόμενοι στη Ρωσία εγκαθιδρύουν το νεοκλασικό στυλ στην αρχιτεκτονική και πολεοδομία της χώρας, το οποίο επικράτησε μέχρι τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Από την εποχή της Μεγάλης Αικατερίνης μέχρι τον Αλέξανδρο Β' κατασκευάστηκε πληθώρα νεοκλασικών κτηρίων, ανάκτορα και θέατρα της Πετρούπολης και της Μόσχας, καθώς και πολλές επαύλεις.
- ✚ **Αμερική:** Το νεοκλασικό στυλ κυριαρχεί είτε δημιουργώντας την Πρωτεύουσα Ουάσινγκτον βάση σχεδίου του Γάλλου Λ. Ανφάν, είτε κατασκευάζοντας ιδιωτικά και δημόσια κτήρια στις Νότιες Πολιτείες.

Νεοκλασικισμός στη χώρα μας

Τσίλλερ

Λαζαρίμο

Καθιερώθηκε και κυριάρχησε στην Ελλάδα στον 19^ο αι. και στις αρχές του 20^{ου} αι. Απόρροια της πνευματικής ανάγκης του έθνους να επανασυνδεθεί με τις ρίζες του, την ιστορία του. Με άλλα λόγια, το νεοκλασικό κίνημα συνδέθηκε άρρηκτα με τον αγώνα της μικρής και φτωχικής Ελλάδας να αναγεννηθεί, σαν το πουλί του φοίνικα, από τις στάχτες της. Αναντίρρητα, πλέον, η ελληνική αρχαιότητα είναι ζωντανή και συνδέεται αμφίδρομα με την καινούρια Ελλάδα.

Με την ίδρυση του ελληνικού κράτους (1830), οι Βαυαροί βασιλείς ενστερνίζονται το νεοκλασικισμό ως επίσημη μορφολογική επιλογή. Ως νοοτροπία δέχεται έντονες επιρροές από το γερμανικό κλασικισμό. Το κίνημα αναβίωσης του αρχαιοελληνικού μεγαλείου είναι στη βάση του ρομαντικό. Εκείνη την εποχή ο ρομαντισμός υιοθετήθηκε και οδήγησε στην κατασκευή πλήθους αρχιτεκτονικών έργων σε ένα πλαίσιο καλλιτεχνικής ακμής.

Παρόλο που αντιπροσωπεύει τη λόγια αρχιτεκτονική, παρουσιάζει ορισμένα νεωτεριστικά στοιχεία όσον αφορά:

- ✚ Τον τύπο και τη λειτουργική οργάνωση
- ✚ Τη μορφή
- ✚ Τον τρόπο κατασκευής
- ✚ Τον ορθολογισμό που επικρατεί στην κτιριακή σύνθεση

Πρότυπο του Αθηναϊκού Νεοκλασικισμού

- ✚ Τριμερής Κάτοψη²: σχέδιο κτηρίου όπως αυτό φαίνεται από επάνω, σε οριζόντια τομή το οποίο χωρίζεται σε 3 χώρους (προθάλαμος και δυο χώρους δεξιά και αριστερά του).
- ✚ Κεντρικό Κλιμακοστάσιο³: κοινός χώρος όπου βρίσκεται η σκάλα.
- ✚ Όψη: στην όψη διακρίνεται, όπως και στην κάτοψη, σε τρεις χώρους με προεξέχοντα τον μεσαίο χώρο.

Αρχές Οργάνωσης των Όψεων

- ✚ Οριζόντιος Διαχωρισμός σε βάση, κορμό και στέψη.
- ✚ Συμμετρία⁴: η διάταξη των μερών του κτηρίου με τρόπο που να αντιστοιχεί το κάθε τμήμα στο ομόλογό του όσον αφορά τη μορφή, τις διαστάσεις κλπ ώστε να επιτευχθεί η αρμονική αναλογία.

² «Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, Γ. Μπαμπινιώτης, σελίδα

³ «Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, Γ. Μπαμπινιώτης, σελίδα

- ✚ Αξονικότητα⁵: κτήρια υπολογισμένα και χωρισμένα με βάση τον άξονα.
- ✚ Επανάληψη στο ρυθμό: Τα στοιχεία του νεοκλασικισμού προσεγγίζουν τους αρχαίους ρυθμούς με μια διακριτική αφαιρετικότητα. Εντοπίζεται προτίμηση στον ιωνικό ρυθμό.

Ευνοϊκές Συνθήκες για την Άνθηση του στην Ελλάδα

Λύσανδρος
Καυταντζόγλου

Χριστιανός Χάνσεν

Οι Έλληνες αρχιτέκτονες, βρίσκονται στην χώρα η ιστορία της οποίας (κλασική αρχαιότητα) αποτελεί την κυριότερη πηγή έμπνευσης για το νεοκλασικό έργο τους. Επακολούθως, είχαν την ευκαιρία να παρατηρήσουν και να μελετήσουν λεπτομερώς τα αρχαιοελληνικά μνημεία ώστε να μιμηθούν τη μορφολογία τους και να την ανασυνθέσουν σε καινούρια μεγαλόπρεπα νεοκλασικά κτίρια.

Φημισμένοι Ευρωπαίοι αρχιτέκτονες αλλά και Έλληνες σπουδασμένοι σε αρχιτεκτονικές σχολές του εξωτερικού διετέλεσαν φορείς του νεοκλασικού είδους στην Ελλάδα. Παραδείγματα τέτοιων είναι οι Γερμανοί Τσίλλερ, Σίνκελ, Βάιλερ, οι Δανοί αδερφοί Χάνσεν καθώς και ο Γάλλος Μπουλανζέ. Από τους Έλληνες ξεχωρίζουν ο ρομαντικός Σταμάτης Κλεάνθης και ο κλασικιστής Λύσανδρος Καυταντζόγλου.

Σωζόμενα νεοκλασικά κτήρια μνημειακού χαρακτήρα

The Lutheran Cathedral of
Helsinki

Πολωνία - Μερλίνι

Σήμερα, κάνοντας ένα περίπατο κανείς στην Αθήνα μπορεί εύκολα να εντοπίσει αρκετά καλοσυντηρημένα νεοκλασικά οικοδομήματα. Ωστόσο, μεγάλος αριθμός τέτοιων κτηρίων έχει κατεδαφιστεί εξαιτίας της ανεξέλεγκτης ανοικοδόμησης στην εποχή του Μεσοπολέμου. Από τα διασωθέντα κτήρια μνημειακού χαρακτήρα διακρίνονται για την επιβλητικότητα, τις αρμονικές τους αναλογίες και το ευγενικό τους ύφος τα έργα των Δανών αδερφών Χάνσεν: το Πανεπιστήμιο, η Βιβλιοθήκη και η Ακαδημία των Αθηνών.

⁴ «Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, Γ. Μπαμπινιώτης, σελίδα

⁵ «Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, Γ. Μπαμπινιώτης, σελίδα

Αξιοσημείωτο κτηριακό συγκρότημα είναι τα τρία κτίρια του Πολυτεχνείου (έργο του Καυταντζόγλου). Άλλα μνημειακά κτήρια:

- 🏛️ Κτήριο των Παλαιών Ανακτόρων (Γκάιρτνερ)
- 🏛️ Ζάππειο (Μπουλανζέ και Χάνσεν)
- 🏛️ Αρσάκειο (Λύσανδρος Καυταντζόγλου)
- 🏛️ Αρχαιολογικό Μουσείο στην οδό Πατησίων
- 🏛️ Κτίριο της Παλαιάς Βουλής στην οδό Σταδίου (Μπουλανζέ)

Έρνεστ Τσίλλερ (Ernest Ziller)

Υπήρξε σημαντικός εκπρόσωπος με ρομαντικές διαθέσεις, ήταν αυτός που σχεδίασε και κατασκεύασε τα περισσότερα νεοκλασικά κτήρια και έζησε τα περισσότερα χρόνια στην Ελλάδα. Έργα του:

- 🏛️ Τα Ανάκτορα της οδού Ηρώδου Αττικού
- 🏛️ Το δημαρχείο Ερμούπολης
- 🏛️ Η Σχολή των Ευελπίδων
- 🏛️ Το Βασιλικό Θέατρο
- 🏛️ Το Ιλίου Μέλαθρον κλπ.

Σωζόμενα Νεοκλασικά Θέατρα

Τα περισσότερα είναι έργα του Τσίλλερ όπως τα Δημοτικά Θέατρα της Αθήνας (κατεδαφίστηκε το 1938), της Πάτρας, της Ζακύνθου (καταστράφηκε το 1953) και το δημοτικό θέατρο του Πειραιά, έργο του Λαζαρίμου.

Σωζόμενες Νεοκλασικές Εκκλησίες

Οι νεοκλασικοί αρχιτέκτονες προσαρμόζουν τη βυζαντινή τεχνοτροπία στους νεοκλασικούς κανόνες και ρυθμούς, δημιουργώντας εκκλησίες όπως οι ναοί της Αγίας Ειρήνης και του Αγίου Κωνσταντίνου στην Αθήνα και του Αγίου Ανδρέα στην Πάτρα και τα τρία έργα του Καυταντζόγλου. Ακόμα η Μητρόπολη των Αθηνών, ο Άγιος Νικόλαος στον Πειραιά, έργα των Σάουμπερτ και Ζεζού. Μετά το πέρας του Νεοκλασικισμού, προωθήθηκε η δημιουργία τετριμμένων νεοβυζαντινών ναών.

Τα αστικά και λαϊκά σπίτια

Οι ιδιωτικές κατοικίες ενστερνίστηκαν με τη σειρά τους το νεοκλασικό ρεύμα. Οι κανόνες του νεοκλασικισμού είναι άκαμπτοι, απαράλλαχτοι και εφαρμόζονται και τηρούνται με θρησκευτική -σχεδόν- ευλάβεια. Ωστόσο, η προσαρμογή του ρυθμού σε αστικές κατοικίες οδήγησε σε βαθμιαία απλούστευση των πολύπλοκων κανόνων. Οι αρχιτέκτονες χειραφετούνται από την ακαδημαϊκή αυστηρότητα και δημιουργούν πιο απελευθερωμένες μορφές.

Νεοκλασικισμός – Ιστορία Οικοδόμησης Πρωτεύουσας

Bank of Greece

National Library of Greece
Presidential residence

Περίοδος του Όθωνα (1833-1862):

1833-1835: Με τον ερχομό του Όθωνα, εκτός των άλλων, συντελούνται αξιοσημείωτες μεταβολές και στην πολεοδομία της Αθήνας. Τα ανάκτορα του βασιλιά αποτελούν υφολογικό πρότυπο για τις αρχοντικές κατοικίες της εποχής και κυρίως για αυτές που σχεδίασε ο Σταμάτης Κλεάνθης. Ο προαναφερθείς σε συνεργασία με τον Eduard Schaubert συντάσσουν το «Πρώτο Πολεοδομικό Σχέδιο της Αθήνας» στα πλαίσια του νεοκλασικού ύφους, το οποίο θα εκδοθεί το 1836. Αρχικά, μέσα σε αυτό οριζόταν ως θέση των Ανακτόρων η Πλατεία Ομονοίας, κάτι που δεν πραγματοποιήθηκε ποτέ.

1835-1843: Πολύτιμες πληροφορίες για την αστική αρχιτεκτονική εκείνης της εποχής αντλούμε από το πρόπλασμα του Ιωάννη Τραυλού που εκτίθεται στο «Μουσείο της Πόλεως των Αθηνών». Την εποχή αυτή, με τις αστικές κατοικίες καταπιάνονται οι Καυταντζόγλου, Κάλκος, Ζέζος και Κλεάνθης. Σημαντικότερο δημιούργημα του τελευταίου θεωρούνται τα πέντε σπίτια που οικοδόμησε για τη δούκισσα της Πλακεντίας. Κλεάνθης και Schaubert συνεργάζονται με τον G. Luders στο σχεδιασμό της κατοικίας του Ναυάρχου Malcom στην Κυψέλη που σήμερα στεγάζει το Άσυλο Ανιάτων. Στην Πλάκα, δεσπόζει ο πύργος του Richard Church, Αρχιστρατήγου των Ελλήνων στην Επανάσταση. Στο χώρο όπου αργότερα επρόκειτο να ανακαλυφθεί η Ρωμαϊκή Αγορά, ιδρύεται η σχολή του Αιδεσιμότατου Ιωάννη Χιλλ. Σε κοντινή απόσταση οικοδομούνται οι δυο κατοικίες του ιστορικού George Finlay. Πίσω από την Στοά του Αττάλου κτίζεται το σπίτι του Νικολάου Δραγούμη και στην πλατεία των Αέρηδων υψώνονται τα σπίτια των Λασσάνη και Χατζηκυριάκου. Ο Αυστριακός Πρεσβευτής Anton Prokesch von Osten κτίζει στην οδό Φειδίου την κατοικία του ή αλλιώς το επονομαζόμενο Ελληνικό Ωδείο. Απόρροια αυτής της ενέργειας είναι η ανάπτυξη οικοδομικής δραστηριότητας σε μια ευρύτερη –ως τότε ερημική- περιοχή που βρίσκεται πάνω από την οδό Ακαδημίας στη νέα συνοικία Νεάπολη. Με σχέδια του Theophil Hansen και με την έγκριση του Όθωνα κτίζεται, εκείνη την εποχή, το

μέγαρο Δημητρίου. Στον ίδιο χώρο, αργότερα θα στεγασθεί το ξενοδοχείο της Μεγάλης Βρετανίας, το οποίο ωστόσο θα διατηρήσει το ήδη υπάρχον νεοκλασικό ύφος.

Architect: Sir Arnold Thornley
Builder: Stewart & Partners

The Cathedral of Vilnius

Περίοδος του Γεωργίου Α' (1863-1913):

Τότε, πρωταγωνιστεί το έργο του Ziller, ο οποίος εμπλουτίζει τις παλιές τεχνοτροπίες με πλούσιες και πολύπλοκες διακοσμήσεις. Με άλλα λόγια, εισάγει τον εκλεκτικισμό⁶, δηλαδή τη καλλιτεχνική τάση που εκδηλώθηκε έντονα στη δυτική τέχνη του 19^{ου} αι. και συνδυάζει τους ρυθμούς του παρελθόντος στην αρχιτεκτονική και στις πλαστικές τέχνες. Αντιπροσωπευτικά κτηριακά δείγματα είναι το Ιλίου Μέλαθρον και τα μέγαρα Γ. Κουπά και Β. Μελά.

Αρχές του 19^{ου} αι.:

Συνέπεια της αθηναϊκής επιρροής είναι ο συγκερασμός των παραδοσιακών και νεοκλασικών στοιχείων στα σπίτια της επαρχίας στη Δυτική Μακεδονία, ως τα τέλη του Μεσοπολέμου. Η Αθήνα υιοθετεί, πλέον, την όψη πρωτεύουσας του κράτους. Σπίτια από το πρώτο μισό του 19^{ου} αιώνα σώζονται μόνο στην Παλαιά Πόλη (Πλάκα, Ψυρρή κλπ.) χάρη στο φόβο αποκάλυψης αρχαίων κατά τις οικοδομικές εκσκαφές. Στα πλαίσια του ρομαντικού νεοκλασικισμού, στην αρχιτεκτονική των σπιτιών της Αθήνας επιδρούν ισάξια:

- 🏡 Η Ελληνική Κλασική Νοοτροπία (π.χ. κατοικία του Α. Κορομηλά)
- 🏡 Η Ιταλική Αναγέννηση (π.χ. αρχοντικό Δηλιγιάννη)
- 🏡 Η Νεογοτθική Αρχιτεκτονική (π.χ. μέγαρο Σαρίπολου)

Μετά τα μέσα του 19^{ου} αι.:

Η τέχνη της αρχιτεκτονικής βρίσκεται στο απόγειό της. Από την περίοδο αυτή σώζονται μερικά από τα μεγαλοπρεπέστερα έργα του Τσίλλερ.

⁶ «Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, Γ. Μπαμπινιώτης, σελίδα